

Sydsvenska Dagbladet, 970411

Riktiga jobb enda lösningen

av Magnus Henrekson

Det tidiga 90-talets kris medförde att sysselsättningen i Sverige föll från ungefär 4,5 miljoner till 3,9 miljoner jobb på några få år. Sedan 1994 har ekonomin i genomsnitt vuxit med ungefär 2,5 procent per år, men sysselsättningen har i stort sett inte ökat alls. Den totala arbetslösheten har bitit sig fast i intervallet 12–14 procent. Fast egentligen är sysselsättningsituationen än allvarligare än vad arbetslöshetssiffrorna vittnar om.

I vidstående tabell jämförs istället sysselsättningen som andel av befolkningen i yrkesaktiv ålder inom OECD. Vi ser där att Sverige år 1990 hade den högsta sysselsättningen inom hela OECD år 1990 med en sysselsättningsfrekvens på ca 81 procent. Till 1995 hade den svenska sysselsättningsfrekvensen fallit med nästan 10 procentenheter till 71,1 procent, vilket resulterade i ett fall i sysselsättningsligan till 8:e plats. Det är troligt att Sverige nu också passerats av både Nya Zeeland och Australien. Vi har således inte bara rasat i tillväxtligan utan nu också i sysselsättningsligan, och det är här problemet ligger. Det är den låga sysselsättningen inte den höga arbetslösheten som är det egentliga problemet. Därför bör en effektiv politik fokusera på att skapa riktiga jobb och inte på att minska den öppna arbetslösheten.

Istället för ett mål om att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000 hade det varit bättre att sätta upp ett mål för sysselsättningen, exempelvis ett mål att ta tillbaka halva minskningen i sysselsättningsandelen sedan 1990. Med en sådan målformulering skulle varje förtidspensionering ha varit ett steg bort från målet.

För ett sysselsättningsmål istället för ett arbetslöshetsmål talar också starka demografiska skäl. Andelen folkpensionärer stiger snabbt, barnkullarna har till helt nyligen varit mycket stora och starten i yrkeslivet sker allt senare till följd av ökade utbildningskrav och ökade svårigheter för ungdomar att etablera sig på arbetsmarknaden. Alla dessa förändringar leder till att den potentiella arbetsstyrkans andel av totalbefolkningen blir allt mindre. Därmed blir det särskilt angeläget att vi kan ha en hög sysselsättningsgrad bland människor i yrkesaktiv ålder.

Många menar idag att ett sysselsättningsmål inte är meningsfullt eftersom antalet jobb i ekonomin är givet. Med en sådan utgångspunkt blir det

naturligt att äldre lämnar plats för yngre på arbetsmarknaden. Det förefaller också vara en sådan föreställning om ekonomins beskaffenhet som lett fram till regeringens olika åtgärder för att få bort människor från arbetsmarknaden.

Utgångspunkten är dock felaktig. Antalet jobb i en modern ekonomi är inte konstant. I den amerikanska ekonomin skapas ju exempelvis ca 200 000 nya jobb netto varje månad år ut och år in. Vad beror detta på? Svaret är egentligen ganska enkelt – företagandets villkor i vid mening är så fördelaktiga i USA att det hela tiden uppstår nya företag i snabb takt och många fler befintliga företag än i Sverige väljer att anställa fler människor. Nyckeln till en expansion av sysselsättningen i Sverige och därmed också till en konstruktiv lösning av arbetslöshetsproblemet ligger således i att det uppfattas som tillräckligt attraktivt bland tillräckligt många (som idag i regel är löntagare) att starta nya företag och bland befintliga företag att expandera sin verksamhet.

Den politiska huvuduppgiften borde därför istället vara att skapa regelsystem och institutioner i svensk ekonomi som möjliggör en kraftfull sysselsättningsexpansion i det privata näringslivet. Hur ser då dessa spelregler ut? Ja under alla omständigheter förefaller dagens spelregler allt för oförmånliga, eftersom sysselsättningssituationen är som den är. Utan att gå in i detaljer handlar det inte minst om åtgärder för att minska skatten på arbetskraft, slopa dubbelbeskattningen av eget kapital, inte missgynna individer jämfört med institutioner som ägare, anpassa arbetsrätten till de små och nya företagens betingelser osv.

En politik som uppmuntrar förtida pensioneringar innebär samtidigt att försörjningsbördan på de som fortfarande är yrkesaktiva ytterligare stiger. De förtidspensionerade försörjs ju via transfereringar som finansieras med skatter på i första hand arbete, men ökade skatter på arbete gör ju arbetskraften än dyrare och försämrar företagandets villkor än mer...

Var och en som seriöst säger sig värna om huvuddragen i det svenska välfärdssystemet tycker man borde vara för åtgärder som med hög sannolikhet kan leda till en ökning i den reguljära sysselsättningen. Så länge inte kampen *för* sysselsättningen sätts framför kampen mot arbetslösheten kommer välfärdssamhället att befinna sig i allvarlig fara.

Magnus Henrekson
Docent i nationalekonomi
Forskare vid Industriens Utredningsinstitut, IUI

Författare till boken *Företagandets villkor. Spelregler för sysselsättning och tillväxt* (SNS Förlag, 1996).